

Text: Jana Zapletalová Foto: archiv autorky

Záchrana štukových dekorací napříč Evropou

Mezinárodní projekt „Stucco decoration accros Europe“

V prosinci 2022 spojilo několik evropských univerzit síly a začalo intenzivně spolupracovat na studiu a záchraně štukových dekorací od umělců ze švýcarsko-italského příhraničí. Mezinárodní partnerství umožňuje evropský projekt Erasmus+ v rámci podpory spolupráce ve vysokém školství.

Štukové dekorace patří k dosud nedostatečně doceněným uměleckým památkám. V minulosti bývaly vnímány spíše jako pouhé dekorace stěn starých paláců, zámků, kostelů a dalších uměleckých památek. Navzdory tomu umělci dokázali ze štukové hmoty vytvářet úchvatné a velmi náročné dekorace a plnohodnotná sochařská díla. Ze štuku bylo možné vytvářet sochy, které díky povrchové úpravě byly takřka k nerozeznání od mramoru. Na rozdíl od tohoto drahého kamene, který se musel mnohdy dovážet zdaleka, byly štukové sochy dostupné a laciné. K jejich výrobě stačil písek, vápno a voda. Nadto tato technika umožňovala umělcům dělat jakoby mramorové sochy ze štuku i vysoko nad zemí či je dokonce nechat viset přímo ze stropů a kleneb. To by z těžkého mramoru nikdy nešlo.

Není divu, že se tento kumšt musel objednavatelům líbit. Bylo to levné, rychlé, trvanlivé a dostupné kdekoli. A přitom to vypadalo nesmírně efektně. Štuk, známý už z doby antiky, zažil proto obrovský rozkvět od roku konce 15. století. V českých zemích si udržel své privilegované postavení od pozdní renesance až do rokoka.

Kdo byl Baldassarre Fontana

Baldassarre Fontana byl švýcarský štukatér a sochař výjimečného talentu. Narodil se v Chiassu, švýcarském městě na hranicích s Itálií. Remeslu se vyučil v Římě v okruhu následovníků proslulého sochaře Gian Lorenza Berniniho. Od 80. let 17. století pracoval po několik desetiletí na Moravě ve službách řady předních šlechticů a vybudoval zde početnou prosperující štukatérskou dílnu. Realizoval štuky ve Valticích (nedochováno), na zámku v Uherčicích u Znojma, v poutní bazilice ve Velehradě a na Svatém Kopečku u Olomouce, ve Vyškově, Šebetově, Konici, Šternberku, Brněných Ivanovicích či Uherském Hradišti. Mezi jeho nejzdařilejší díla patří výzdoba sal terren v arcibiskupském zámku v Kroměříži a knihovna Klášterního Hradiska v Olomouci. Několik let na přelomu století pracoval též v Krakově, kde zdobil univerzitní kostel sv. Anny, klášterní kostel klarisek sv. Ondřeje a řadu dalších památek. Jeho štukové práce jsou tím nejvyšším, co v této technice na Moravě v době baroka vzniklo. Fontana byl velmi vyhledávaným a drahým umělcem.

Umělecký monopol

Vyrábět sochy a další dekorace ze štuky, to nebylo jen tak obyčejné řemeslo. Vyžadovalo to velký talent, uměleckou invenci, ale rovněž technické znalosti a dovednosti, zručnost, týmovou práci a fyzickou odolnost. Umělci z oblasti kolem Luganského jezera v jižním Švýcarsku a blízkých regionech kolem jezera Como v Itálii se naučili tomuto umění někdy na počátku 16. století v Římě. A vytvořili si na tuto práci takřka monopol evropského rozsahu. Předávali si dovednosti z otce na syna a po celé generace jich stovky a stovky chodili po Evropě a vytvářeli tyto skvělé dekorace různým vládcům, šlechticům a církevním představitelům. A ti nejlepší z nich si za své umělecké kreace dělané z obyčejné štukové malty nechávali královsky zaplatit. Mezi nimi byl i Baldassarre Fontana.

Co je cílem projektu?

A právě Baldassarra Fontanu si vybrali vědci z české, švýcarské, polské a italské univerzity a Akademie věd jako příklad, na kterém v příštích letech budou zkoumat použité materiály, techniku, stav dochování a mož-

nosti restaurátorských zásahů. Fontana totiž působil na území všech těchto dnešních států. Každý z partnerů do projektů přináší vlastní know-how, přičemž švýcarská univerzita sehrává roli zkušeného lídra, který má mnohaleté zkušenosti s interdisciplinárním přístupem při konzervování a restaurování štukových děl. V projektu budou úzce spolupracovat historikové umění, restaurátoři a technologové.

Cílem je spojit síly, sdílet informace a dovednosti a vytvořit mezinárodní interdisciplinární síť expertů na studium a ochranu cenných štukových dekorací, které často bývají napříč evropskými zeměmi z nedosta- tečné odbornosti nevratně poškozovány při restaurátorských zásazích. Partneri budou sdílené inovativní know-how přenášet do praxe a vysokoškolské výuky s cílem vychovávat novou generaci interdisciplinárně vzdělaných specialistů, kteří překlenou dosavadní oborovou izolaci a budou schopni pečovat o společné evropské kulturní dědictví. 🇨🇪

Poskytovatel dotace: Erasmus+, výzva KA220-HED – Cooperation partnerships in higher education, projekt číslo: 2022-1-CZ01-KA220-HED-000085652

O projektu

Které univerzity se projektu účastní?

- Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra dějin umění – hlavní koordinátor (Česká republika)
- SUPSI – Scuola universitaria professionale della Svizzera Italiana (Švýcarsko)
- Università degli Studi di Torino (Itálie)
- Uniwersytet Jagielloński (Polsko)
- Ústav teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd ČR (Česká republika)

Doba trvání: 2022–2025

Přednáškový podvečer švýcarské a italské ambasády se sérií mini-přednášek a aperitivem

Migrující umělci: z údolí italsko-švýcarského příhraničí do Čech a na Moravu

Pondělí 16. října 2023 od 17.00 hod.

Italský kulturní institut,
Šporkova 14, Praha 1

PŘEDPOKLÁDANÝ PROGRAM:

17.00 ZAHÁJENÍ

- **Lorenza Faessler**,
Švýcarské velvyslanectví v České republice
- **Fabrizio Iurlano**,
Ředitel Italského kulturního institutu v Praze
- **Jeho Excelence Mauro Marsili**,
Velvyslanec Itálie v České republice
- **Jeho Excelence Philippe Gérard Guex**,
Velvyslanec Švýcarska v České republice
- **Jana Zapletalová**
(Univerzita Palackého v Olomouci),
Umělecká migrace a umělci z italsko-švýcarského příhraničí v České republice v době renesance a baroka
- **Serena Quagliaroli** (Univerzita v Turíně, Itálie),
Stručné dějiny štukových dekorací
- **Alberto Felici** (SUPSI, Švýcarsko),
Technika štukových dekorací
- **Giovanni Nicoli** (SUPSI, Švýcarsko),
Praktická ukázka tvorby štukových dekorací
- **Giacinta Jean** (SUPSI, Švýcarsko),
Studium, restaurování a valorizace štukových dekorací

Bude zajištěn simultánní překlad přednášek z italského do češtiny

